

7.2.2019

SOSIAALIPALVELUJEN PIIRISSÄ OLEVIEN ASIAKKAIDEN LÄÄKÄRIPALVELUJEN TULEE AINA PERUSTUA ASIAKKAAN TARPEISIIN

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on valvontaa suorittaessaan todennut, että sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen piirissä olevat asiakkaat eivät saa kaikissa tilanteissa tarpeensa mukaisia heille lain mukaan kuuluvia lääkäripalveluita. Sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuja sosiaalihuollon palveluja ovat esimerkiksi kotihoito, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen.

Lääkäripalvelujen riittävyyden ja saatavuuden varmistaminen

Kunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Kunnalla on lain mukaan valinnanvapaus sen suhteen, miten palvelut järjestetään. Kunta voi täyttää lakiin perustuvan järjestämisvastuunsa myös ostamalla palvelut yksityisiltä palveluntuottajilta tai antamalla palvelun käyttäjälle palvelusetelin. Ostopalveluna tai palvelusetelillä järjestetyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut eivät kuitenkaan muuta kuntalaisen asemaa ja oikeutta tarpeenmukaisiin palveluihin. Kunta ei voi siirtää yksityiselle palveluntuottajalle velvollisuuttaan hoitaa tai järjestää lakisääteisiä palveluja.

Kunnan tulee palveluja yksityiseltä toimijalta hankkiessaan varmistua siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, mitä edellytetään vastaavalta kunnalliselta toimijalta. Kunta ei voi rajata kunnan ja palvelujen tuottajan välisiin sopimuksiin lääkäripalveluja esimerkiksi vain kolmen kuukauden välein tai pelkästään etäpalveluna saataviksi, vaan lääkäripalvelujen saatavuuden tulee aina perustua potilaan tarpeisiin.

Lääkäripalvelujen järjestäminen etäpalveluna

Sosiaali- ja terveysministeriön terveydenhuollossa annettavista etäpalveluista antaman linjauksen (3756/2015) mukaan etäpalveluilla tarkoitetaan terveydenhuollon palvelujen antamista telelääketieteen keinoin, jossa potilaan tutkiminen, tarkkailu, hoitaminen, diagnostiikka, hoitoon liittyvä päätöksenteko ja suositukset perustuvat televiestintäjärjestelmillä välitettyyn tietoon ja dokumentteihin.

Etäpalveluissa potilaan tunnistamisen on perustuttava luotettavaan menetelmään, jollaisena pidetään ainakin vahvaa tunnistamista. Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (533/2016) säädetään sähköisen tunnistamisen järjestelmälle ja tunnistamispalvelujen tarjoamiselle asetetuista vaatimuksista. Tunnistamiseen käytetty menetelmä on oltava todennettavissa jälkikäteen.

Lääkäriseura Duodecimin hyvää ympärivuorokautista hoitoa koskevan Käypä hoito –suosituksen mukaan ympärivuorokautisessa hoidossa hyvä käytäntö on se, että lääkäri käy yksiköissä sovituin väliajoin. Tällöin asiakkaiden terveydentila ja hoidon tarve voidaan arvioida ja toteuttaa tarkoituksenmukainen hoito, mukaan lukien lääkehoidon säännöllinen arviointi. Asiakkaiden akuutteihin

hoidon tarpeisiin vastaamiseksi ympärivuorokautisessa hoidossa on oltava selkeät ja dokumentoidut toimintakäytänteet, jotka ovat kaikkien työntekijöiden tiedossa.

Aluehallintovirasto toteaa, että toimintayksikössä tulee huolellisesti arvioida, miltä osin asukkaiden lääkäripalvelua voidaan toteuttaa etäpalvelun keinoin. Etäpalvelun soveltuvuuden arviointi tulee tehdä aina yksilöllisesti kunkin asiakkaan kohdalla. Etäpalvelu ei sovellu, jos toimintayksikössä asuvan asiakkaan hoidon tarpeen arviointi tai taudinmääritys edellyttävät lääkärin tekemää fyysistä tutkimista tai jos asiakkaan kognitiivinen toimintakyky on siinä määrin alentunut, että hän tai hänen laillinen edustajansa eivät pysty antamaan tietoista suostumusta lääkäripalvelujensa toteuttamiseen etäpalveluna. **Toimintayksikön asiakkaalle on hänen niin halutessaan varattava mahdollisuus tavata lääkäri henkilökohtaisesti.** Etäpalveluna ei aluehallintoviraston käsityksen mukaan voida pitää pelkkää hoitajan ja lääkärin välistä puhelinkonsultaatiota. Aluehallintovirasto korostaa, että etäpalvelujen soveltuvuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden oikeusturvan toteutumiseen terveydenhuollon palvelujen saatavuuden osalta.

Aluehallintovirasto toteaa lisäksi, että lääkkeen määrääminen tai lääkityksen muuttaminen eivät aina välttämättä edellytä sitä, että lääkäri tapaa asiakkaan tai potilaan henkilökohtaisesti. Lääkkeen määräämistä koskevat säännökset mahdollistavat sen, että lääkäri voi joissakin tilanteissa selvittää luotettavalla tavalla potilaan lääkeshoidon tarpeen potilasta näkemättä esimerkiksi potilasasiakirjoista tai hoitohenkilökunnalta saamiensa tietojen perusteella. Lääkärin tulee kuitenkin ammattitaitonsa perusteella arvioida, edellyttääkö tilanne potilaan fyysistä tutkimista.

Aluehallintovirasto ohjaa kuntia lääkäripalvelujen järjestämisessä seuraavasti:

- Kunta vastaa siitä, että kuntalaisten lääkäripalvelut ovat asianmukaisesti järjestettyjä myös sen ostopalveluna hankkimassa kotihoidossa ja sosiaalihuoltolain mukaisissa asumispalveluissa.
- Lääkäripalvelujen saatavuuden tulee perustua asiakkaan tai potilaan tarpeisiin, eikä kunta voi rajata järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen saatavuutta esimerkiksi kunnan ja palvelujen tuottajan välisin sopimuksin.
- Lääkäripalvelu ei koskaan voi olla pelkän etäpalvelun tai puhelinkonsultaation varassa.
- Etäpalvelun soveltuvuutta yksittäiselle asiakkaalle tulee tarkoin arvioida. Arviointivastuu etäpalvelun soveltuvuudesta on sekä palvelujen järjestäjällä (kunta) että palvelujen tuottajalla. Etäpalveluun on oltava potilaan tai hänen laillisen edustajansa tietoinen suostumus.
- Etäpalveluissa potilaan tunnistamisen on perustuttava luotettavaan menetelmään. Tunnistamiseen käytetty menetelmä on oltava todennettavissa jälkikäteen.
- Lääkäri ei voi antaa hoitomääräyksiä etäpalvelun välityksellä tilanteissa, joissa potilaan hoito ja hoidon arviointi edellyttävät lääkäriltä potilaan fyysistä tutkimista.

Lisätietoja antaa tarvittaessa aluehallintoylilääkäri Mikko Valkonen puh. 029 501 6000, mikko.valkonen@avi.fi

Anne Hiiri

Anne Hiiri
Terveydenhuoltoyksikön päällikkö

Eija Hynninen-Joensivu

Eija Hynninen-Joensivu
Sosiaalihuoltoyksikön päällikkö

Sovelletut säädökset

Perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Kuntalain 9 §:n mukaan kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen. Julkisen hallintotehtävän kunta voi kuitenkin antaa muulle kuin viranomaiselle vain, jos siitä erikseen lailla säädetään. Kunnan tai kuntayhtymän hankkiessa laissa säädettyjä palveluja muulta palvelujen tuottajalta sillä säilyy 8 §:n 2 momentissa tarkoitettu järjestämisvastuu. Tämän lisäksi palvelujen tuottajan vastuu palveluista määräytyy sen mukaan, mitä tässä laissa tai muualla säädetään, sekä mitä kunta tai kuntayhtymä ja palvelujen tuottaja sopivat.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) 4 §:n 3 momentin mukaan hankittaessa palveluja 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettulta yksityiseltä palvelujen tuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 20 §:n mukaan kotihoidolla tarkoitetaan kotipalvelun ja terveydenhuoltolain 25 §:ään sisältyvien kotisairaanhoidon tehtävien muodostamaa kokonaisuutta.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin.

Terveydenhuoltolain 8a §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun potilas muutoin tarvitsee sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluja on sovellettava niitä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon säännöksiä, jotka potilaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon.

Jakelu Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueen kunnat
sote-kuntayhtymät
yhteistoiminta-alueet

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira